

SABİT GELİRLİLER VE ENFLASYON

Arş.Gör.Mustafa BİLGİN

Süleyman Demirel Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

1. GİRİŞ

Bilindiği gibi ücret ve maaşlar üretim etkenlerinden birinin, yani emeğin fiyatı olarak ekonomik yaşam içinde önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde sabit gelirlilerin sadece ekonomik yaşam içinde değil, sosyal yönden de önem taşıdığına kabul edilmesi gerekir.

Kelime olarak Arapça'dan dilimize geçmiş olan ücret, emek hizmetlerinden yararlanma karşılığı yapılan ödeme, emeğin bedelidir. Ücret, faiz, rant ve kâr temel üretim faktörleri olan; emek, sermaye, doğal kaynak ve girişimin fiyatlarıdır. Hemen hemen tüm dillerde ücret kavramı daha çok bedensel çalışmalar için kullanılır.

Masa başında çalışanlar ve yönetim görevlilerinin kazançları için genellikle “maaş” terimi kullanılmaktadır. Örneğin; İngilizce’de işçi ücretlerine “wages”, memur maaşlarına “salary” denilmektedir. Fakat bu iki terim günümüzde “ücretler ve maaşlar” (wages and

salaries) biçiminde birarada kullanılarak sözkonusu farklılık ortadan kaldırılmaktadır.¹

Konuyu ekonomi içerisinde ele aldığımız zaman, ödenen ücretlerin yıllık toplamı, emek sahibinin milli gelir içindeki payını gösterir. Toplam ödenen ücretler değişik iş kollarına ve gelir gruplarına göre incelendiğinde yıllık ücret tutarı, ücret karşılığı çalışan insanların GSMH içindeki oranını verir. Ülkemizde bu oran değişme göstermekle beraber, genelde % 30 civarında seyretmektedir.

2. ÜCRETLİLER ENFLASYONU ETKİLER Mİ?

Bu konuda çeşitli iktisatçılar birbirine karşıt görüşler ortaya koymuşlardır. Bir görüşe göre; ücret ve maaşlarda cömert artışlara gidilmesi, tarım kesimine kaynak aktarılması ve iç piyasanın biraz canlandırılması enflasyonu artırmayacaktır. Ücret ve maaşların milli gelirdeki payı zaten o kadar gerilemiştir ki, bu cephede sağlanacak kısmi bir rahatlama, tümüyle talebe dönüşse de toplam talebi çok fazla artırmaz. Tarım kesimine sağlanacak artışlar gerçi iç talebi bir ölçüde artıracak ve iç pazarı biraz canlandıracaktır. Ama, talepteki bu artış üretimdeki artışla birlikte gittiği takdirde enflasyonist etki yapmayacaktır. Bir yandan bu süreç işlerken, diğer yandan kamu kesiminde yatırım ve harcamalar en aza indirilerek, kamu açıkları iyice daraltılacak ve bu cepheden gelecek enflasyonist baskı mümkün olduğunca azaltılacaktır. Böylece, toplam etkinin enflasyonist ağırlıklı olması engellenecektir.²

Enflasyonu besleyen en önemli nedenin bütçe açıkları olduğunu para otoriteleri belirtmektedirler. Bütçe içerisinde en önemli gider kalemi olarak; devletin nihai tüketim harcamaları içinde yer alan maaş ve

¹ SEYİDOĞLU, Halil. **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, Gizem Yayınl, İstanbul, 1992, s.925.

² ULUĞAY, Osman. **Enflasyonu Aşmak İçin**, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1990, s.189.

ücretliye yapılan ödemeler gösterilmektedir. Harcamalar yöntemiyle GSYİH'da devletin maaş ve ücretliye yaptığı ödeme şu şekildedir;³

(milyar TL)

Yıllar	Maaş-ücret	Diğer Cari Harca.	Dev.Nihai Tük.Har.	% Pay
1987	3.789	2.056	5.845	7,9
1988	6.363	3.474	9.837	7,7
1989	15.535	5.705	21.240	9,5
1990	32.804	10.754	43.558	11,3
1991	61.058	7.205	78.256	12,9
1992	111.841	29.477	141.318	13,7
1993	203.921	50.967	254.889	13,3

Bu durumda görüldüğü gibi tüketim harcamaları içinde yer alan ücret ve maaşlar sanıldığı gibi büyük bir oran işgal etmemektedir. Dolayısıyla, enflasyonu etkileyen en önemli kalemlerden birisi olarak görmek yanıltıcı sonuçlar verebilir.

Genellikle; işçi ücretleri ve memur maaş artışlarının enflasyonist sonuçlar meydana getirdiği görüşü, özellikle ülkemizdeki siyasal iktidarlar tarafından sık sık tekrarlanmaktadır. Siyasal iktidarların bu şekildeki açıklamaları; ücret ve maaş artışları ile enflasyon arasında doğrudan bir ilişki kurmaya çalışıklarının bir göstergesidir.

Sabit gelirli; geçimlerini sağlayabilmek için tamamıyla ücret ve maaşa bağılıdır. Giyim, barınma vb. sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin tek kaynağı, yine ücret ve maaşlarıdır. Ücret ve maaşlar; işverenler ve devlet açısından mal ve hizmet üretiminde bir maliyet unsuru olarak görülür. Devlet sabit gelirli ücret ve maaş artış politikalarını; ekonominin gelişme hızını, yatırım ve tasarrufları, sosyal ortamı, istihdam hacmini ve en önemlisi fiyatları doğrudan doğruya etkileyen bir araç olarak görmektedir. Bu durumda ücret ve maaşların

³ TOBB. Ekonomik Rapor-1994, s.15.

ekonomik yönünün olduğu kadar, sosyal yönünün de olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Eğer bir ülkede enflasyonist baskı varsa bunun sorumlularını geniş açıdan bakarak bulmaya çalışmalıyız. Ülkemizde ücret ve maaş artışlarının, beraberinde fiyatlar genel düzeyini de artıracak kanaati hakimdir. Sabit gelirlilerin ücret ve maaşlarının artırılması fiyat artışına neden oluyorsa, bu durum çalışanların amacına, yani daha iyi bir yaşam seviyesine ulaşma çabasına ters düşmektedir. Bu tezatlığın ortadan kaldırılabilmesi için; ekonominin genel konjoktürüne ve ödeme gücüne uygun ücret politikalarının belirlenmesi gerekir.

3. SABİT GELİRLİLER VE BÜTÇE AÇIKLARI

Türkiye’de yapılaşan enflasyonun temelinde kamu açıkları yatmaktadır. Kamu açıklarının temel nedeni ise; devletin üretici olarak zarar etmesi ve doğrudan mali teşvikler dağıtmaktan öteye kamu gelirlerini toplayamamasıdır. Türkiye’de toplanan vergilerin GSMH’ya oranı % 20 civarında değişirken, bu oran OECD ülkelerinde % 30’ları aşmaktadır. Ayrıca, toplanan gelir vergilerinin % 40’lık bir bölümü milli gelirden en az payı alan ücretli kesimden alınarak, gelir dağılımına olumsuz etki yapmaktadır.⁴

Ülkemizde Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1994’de; 1.696.627 adet memur ve 3.5 milyon civarında sigortalı işçi çalışmaktadır. 12 ve daha yukarı yaştaki ücretli sayısı 7.7 milyondur. Bu sayının % 39’u herhangi bir sosyal güvenlik programına dahil değildir. Toplam ücretlilerin yaklaşık 40’ının asgari ücret düzeyinde çalıştırıldığı tahmin edilmektedir. Sadece memurlara ayrılan kaynak 1995 yılı için 254 Trilyon TL civarındadır.⁵

⁴ ÇAPOĞLU, Gökhan. “Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler Işığında Türkiye İçin Bir Ülke Gelişme Stratejisi Önerisi”, **3. İzmir İktisat Kongresi**, Cilt: 2, Ankara, 1992, s.80.

⁵ ÖZKAPLAN, Nurcan. **Çalışma Ekonomisi**, Kavram Yayınları, İstanbul, 1993, s.24.

Türkiye’de parasal kaynak sıkıntısı çeken hükümetler ihtiyaçlarını borçlanma ve para emisyonu ile karşılamaktadırlar. Niteki aşağıdaki tabloya baktığımızda bütçenin devamlı açık verdiğini ve buna paralel olarak para emisyonu ve net iç borçlanmanın artış kaydettiğini görürüz.

(milyar TL)

	1990	1991	1992	1993	1994
Net iç borçlanma	15.246	36.463	98.290	160.620	-
Para emisyonu	14.074	21.288	36.838	63.104	91.480 *
Bütçe açığı	11.955	33.516	47.434	122.000	192.000 *

Kaynak: DPT, DİE

* Geçici rakamlar

Konsolide bütçe dengesi içinde personel harcamaları şu şekilde gerçekleşmiştir:

CARİ RAKAMLARLA KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ

(milyar TL)

Yıllar	Personel Harcamaları	GSMH’ye Oranı %
1980	342	7,7
1981	398	6,1
1982	442	5,1
1983	670	5,8
1984	896	4,9
1985	1.276	4,6
1986	1.840	4,7
1987	2.996	5,1
1988	5.053	5,0
1989	12.539	7,4
1990	26.465	9,2
1991	49.291	10,9
1992	91.500	11,8
1993 *	142.000	14,7
1994 **	264.979	---

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1995

* Geçici rakamlar

** Gerçekleşme tahmini

4. DÜŞÜK ÜCRETLİLER'DEN SAĞLANAN TASARRUFLAR VE YATIRIM

Şüphesiz, bugün klasik iktisadın sosyal adaleti ihmal eden ve çok gerilerde kalan kalkınma modeli uygulanamaz. Çalışanların tüketim eğilimlerinin çok yüksek olduğu, bütün gelirlerini tüketime harcadıkları, bu sebeple de ücret artışları ile çalışanlara yapılacak kaynak transferinin de tüketime gideceği ve tasarruf oranının düşmesine sebep olacağı; halbuki bu kaynaklar girişimcilere aktarılsa, hemen tamamının yatırıma kayacağı ve bununda kalkınmanın en önemli etkeni olduğu şeklindeki düşünce geçersizdir. Türkiye iç pazarını genişletmek, yani üretime gerekli talebi oluşturmak, böylece üretim miktarını artırarak büyük kapasitelere ulaşmak zorundadır.⁶

Ülkemizde sabit gelirlilere yapılan ödemelerin düşük tutulması ile onların satın alma güçlerini azaltmak, dolayısıyla tüketimi kısırarak enflasyonu kontrol altında tutmak amaçlanmıştır. Türkiye'deki üretim genelde emek-yoğun üretimdir. Maliyetler içindeki emek payı düşük tutularak ülkenin ihracat potansiyeli ile uluslararası piyasalardaki rekabet gücü artırılmak istenmiştir. Aynı şekilde girişimcilerin emek-yoğun işletmelere yatırım yaparak katkıda bulunmaları beklenmektedir. ancak bu beklentilerin arzulanan düzeyde olmadığını görmekteyiz.

5. SONUÇ

Türkiye'de tüketimi körükleyen kaynak, ücret ve maaşlar olmaz. Bu nedenle, sabit gelirlilerin maaş ve ücretlerinin düşük tutulmasının enflasyonu körükleyen bir faktör olarak en azından ülkemiz için geçerli tarafı olmadığını söyleyebiliriz. Aslında uygulanacak ücret politikası; sosyal adalet ve ekonomik durum dikkate alınarak optimum düzeye göre belirlenmelidir. Ücret düzeylerinin belirlenmesi için her ildeki geçinme endekslerini dikkate almak gerçekçi bir çözüm olarak görünmektedir. Değişken ücret sisteminin ve çalışanları işletme yönetimine ortak edecek yöntemlerin uygulanabilirliği gözden geçirilmelidir. Unutulmamalıdır ki, sosyal adaletin sağlanabilmesi için ülkedeki kaynakların ve gelirlerin dağıtılmasında aşırı dengesizlikler olmamalıdır.

⁶ UYSAL, Cemal. *Türkiye'de Enflasyon Çıkmazı*, Ankara, 1988, s.182.